Varsói filmlevél

Varsóban, ma, senkisem táplál illúziókat az elmúlt év filmgyártásának mérlege és művészi színvonala felől, mégis mindazok, akikkel beszéltem, megjegyezték: néhány éves átmeneti megtorpanás után a lengyel filmművészet ismét kibontakozóban van. Tavaly mennyiségi rekordot állított fel a lengyel filmgyártás: a tervezett harmincöt filmmel szemben negyvenkettő felvételeit kezdték meg. Ez kétségtelen fellendülést, prosperitást jelez, amiből sok jó és érdekes származhat, ezért a bizakodó hangulat. Sajnos, azonban az elkészült művek semmilyen művészi, vagy eszmei pluszt sem adtak a korábbi években oly nagy feltűnést keltő lengyel film művészi eredményeihez. A bemutatott filmek többségükben meg sem közelítik az 1954—64-es „arany-évtized" világhírű, nagy művészi értékű alkotásait. Az indokok után tudakozódva interjút készítettem néhány Varsóban elérhető, ismertebb rendezővel.

Az „arany-évtized" új hulláma, mondották, mind szakmai szempontból, mind életkorát tekintve, többé már nem az „ifjú gárda", hanem a középgeneráció. A többségükben a lodzi főiskolán is tanító e nemzedékhez tartozó „nagyjai" annyira egyéniségük és művészetük hatása alá vonták a fiatalokat, hogy utánuk közel sem alakulhatott ki az ifjabb generációk olyan pezsgő, megújító, szellemi élete, mint amilyen az ötvenes évek legelején, az olasz Umberto Barbaro lodzi vendégprofesszorkodása idején, Ford, Jakubowska, Kawalerowicz, és Rybkowski osztályaiban jelentkezett. Wajda szerint a legveszélyesebb az, hogy Janusz Majewskit és Jerzy Skolimowskit kivéve egyáltalán nem jelentkeznek — mert az „arany-generációt" követő nemzedékben nincsenek is — új alkotói elképzelések, új művészi koncepciók. Kawalerowicz viszont, aki elismeri és nagyra becsüli Skolimowskit, egyáltalán nem ért egyet filozófiájával és ugyancsak ő Majewskit is nagyon tehetséges, de a mélyebb, megújító gondolatok szempontjá-

Jan Rutkiewicz: Szeretjük Syrenát

Malgorzata Brannek, Franciszek Pieczka és Marie Janiec a Matis című filmben

ból nagyon bátortalan rendezőnek tartja. Jerzy Bossak szerint a mai lengyel irodalom átmeneti válsága is sokat ront a filmesek helyzetén, az írók egy része már nem ír filmet, aki meg dolgozik, nem a legszerencsésebb alkotó periódusában van. Jan Rybkowski azt mondja, hogy az „arany-generáció" világsikerei nyomán, az új nemzedék tagjainak alkotói kockázata olyan jelentősen megnőtt, hogy az már valósággal bénítólag hat rájuk, s amikor a lengyel film átélte az 1963/65-ös há-

Barbara Kwiatkowska-Lass a Jowita főszerepében

J. Gajos, Irene Karel és A. Zaorski az Istálló Salvatorban című film főszereplői

rom szuperfilm (Saragossai kézirat; Hamvak, Fáraó) kalandját, amely húsz év óta a legkesersvesebb nemzetközi bukást jelentette — a megtorpanás, általánossá vált. Jerzy Toeplitz professzor, a kiváló történész-esztéta, a főiskola rektora, viszont kijelentette: a lengyel film ma olyan átmeneti periódusban van, amelyben az új gazdasági mechanizmus és a régi (de többnyire deficites) „nagy művészet" legjobb elemei új szinten egyesülnek, s mire az a hosszú, sokszor túlzásokba is átcsapó folyamat lezárul — eljön a lengyel filmművészet új, nagy sikereinek korszaka is.

Az elmúlt év termésének java, a huszonegynéhány levetített mű megtekintése után viszont úgy tűnt, hogy a

Jelenet a Salvatorban film

Jerzy Pas Big

Pawel Komorowski: Istálló Salvatorban

z Istálló
l című
ből

sendorfer:
beat

nagy kort követő hanyatlás helyére, tavaly, a kommercialitás lépett. A kész és készülő filmek között rendkívüli mértékben megszaporodtak a a bűnügyi filmek elemeivel átszőtt háborús történetek. (Scybor—Rylski: A gyilkosok nyomot hagynak — a felszabadító hadsereg tagjai egy vezérkari tisztjük gyilkosait keresve, rábukkannak egy titkos náci irattárra, s ezzel együtt ismeretlen, sosem sejtett besúgók nyomaira; Pa-

Jerzy Ziarnik: Kirándulás az ismeretlenbe

wel Komarowski: A mi életünk — egy hős ellenálló megtörése és árulóvá válása a Gestapó kínzókamráiban; Jan Rybkowski nyugatnémet—lengyel koprodukciója, Amikor a szerelem bűn volt — a fasiszta faji törvény ellenére vegyesházasságban élők bűnügyi jellegű sorstragédiája a megszállás idején; Zbigniew Kuzminski Egy bolond éjszaka — három pertizán bekerítésének és menekülésének története, Janusz Nasfeter: Éjszaka — a megszállás alatt, egy bűnügy kapcsán, náci razziától félve, hogyan viselkedik néhány ember egy házban stb.)

Megsokasodtak az úgynevezett „szórakoztató" filmek. A legnagyobb sikert a Big beat című színes, zenés komédia aratta (rendező: Jerzy Passendorffer). Ugyanilyen helyzetkomikumra, s értéktelen dialógra épülő, igénytelen mű az Érdekházasság (rendező: Stanislaw Bareja), a Szeretjük a Syrenát (rendező: Jan Turkiewicz), amelyben a Syrena a Wartburg-gyárral közösen készülő, ismert kiskocsi nevét jelenti; a sport- és zenésfilm, látványos, de sablonokra épülő keveréke a Boszorkányfal (rendező: Pawel Komorowski) és pillanatnyilag is két hasonló jellegű produkció utómunkálatai folynak.

Valamivel nagyobb igénnyel készült vígjáték Stanislaw Lenertowicz tavaly januárban bemutatott Teljes gőzzel című alkotása, egy hazug matróz négy szerelmi története, amely kabinetalakítás lehetőségét nyújtotta Teresa Tuszynskának és az azóta tragikusan elhúnyt Zbigniew

Zbigniew Cybulski a Teljes gőzzel főszerepében. Rendező: Stanislaw Lenartowicz

Jelenet a Szeretjük Syrenát című filmből

Cybulskinak, a négy, — finn és dán földön, továbbá Martinique-szigetén és Casablancában játszódó történetben.

Jellemző tünet, a mai témák háttérbe szorulása, illetve a pszichológiai jellegű filmek számának megnövekedése. (Kazimierz Kutz: Az első vállalkozás — két fiatal, otthonuktól távolkerült fiú pályakezdésének lelki problémái: Anna Sokolowska: Júlia, Anna, Genovéva — egy húszéves lány megtudja, hogy az asszony, aki felnevelte, nem az édesanyja. Kutatni kezd szülei után, s közben egy bonyolult lélektani dráma szálai bontakoznak ki előtte; Jerzy Ziarnik: Kirándulás az ismeretlenbe — egy fiatal író egy nap az auschwitzi emlékmúzeumba látogat. Ennek kapcsán emlékképekben, a tegnap és a ma epizódjaiban, a fiatalok reagálása az embertelenség korának, a megszállásnak eseményeire.)

A tudományos-fantasztikus irodalom lengyel világklasszikusa Lem írta a forgatókönyvet Wlodzimierz Haupe Visszatérés a csillagokból című utópiájához, amely valójában nagyon is mai társadalmi szatíra.

Feltűnően megnőtt a klasszikus regény-megfilmesítések száma. Már majdnem kész Wojciech Has Prus műve nyomán készülő filmje, A bábú és Halina Bielinska új munkája, a Diótörő, E. T. A. Hoffmann meséjének látványos, színes gyerekfilmváltozata. Jerzy Hoffmann Sienkiewicz 1671—72-ben, a lengyel—török háború idején játszódó történetét a Pan Wolodyjowski-t viszi filmre. A hatalmas, kétrészes színes, 70 mm-es, panorámikus film felvételei már folynak, de forgalmazására legkorábban 1969-ben kerülhet sor — a sokezres tömegjelenetek miatt a felvételek viszonylag lassan haladnak. Látványos produkciónak — bár nem szuperfilmnek — ígérkezik J. I. Kraszewski klasszikusnak számító regénye, a Cosel hercegnő filmváltozata is, Jerzy Antczak rendezésében. A film II. Augusztusz lengyel király és Cosel hercegnő romantikus szerelmi történetéről szól.

A nagy művészet lázát ezúttal nem éreztem a kis házivetítőben, és bár számos kellemes szórakozást jelentő és érdekes művel találkoztam, a korábbi évek nagy filmélményeivel, sajnos, egyelőre nem találkoztam az új lengyel filmek vetítésein.

FENYVES GYÖRGY